

Brede heroverweging: paasei of windei?

Ruim twee maanden geleden, vlak voor Pasen, hebben de ambtelijke werkgroepen – gedwongen door de val van het kabinet en daarop volgende verkiezingen – hun ei gelegd. Zij hadden tot taak om varianten te ontwikkelen voor het huidig beleid, waarvan één die zou leiden tot een vermindering van de uitgaven met 20% ten opzichte van de lopende begroting. In totaal zou op die wijze 35 miljard moeten worden opgebracht, een vingerwijzing naar de afspraken die zijn gemaakt over het EMU-saldo.

Wat heeft men geleerd van eerdere exercities? Bladerend door de stapel rapporten valt op dat een probleemanalyse in nagenoeg alle gevallen ontbreekt. Min of meer voetstoots wordt aangenomen dat het doel niet is bereikt, laat staan dat een analyse wordt gemaakt van de oorzaken. In hoeverre ligt dat aan de effectiviteit van de instrumenten of spelen externe factoren een rol? In tegenstelling tot de heroverweging uit de jaren 80, toen een poging werd gedaan om de varianten te onderbouwen, is niet of nauwelijks sprake van een kritische evaluatie van het beleid. De opdracht aan de werkgroepen – het ontwikkelen van besparingsvarianten – zal hieraan ongetwijfeld debet zijn. Waarom tijd en energie steken in een evaluatie van het beleid als het gaat om een verkapt bezuinigings- en ombuigingsoperatie? Waarom moet het begrotingsbeleid ‘evidence-based’ zijn? Het risico dat een van de varianten wordt ingeboekt of zelfs wordt gerealiseerd, neemt daardoor enkel toe.

De ambtelijke werkgroepen hebben zich goed van hun taak gekweten. De som van de maximale varianten bedraagt niet minder dan 55 miljard. Ogenschijnlijk moet dat ruim voldoende zijn om de taakstelling in te vullen. Lang niet alle varianten

zijn echter realistisch. De speelruimte is bovendien gering. Een blik in de toelichting op de begroting leert dat het merendeel van de uitgaven bestuurlijk gebonden of juridisch verplicht is. Slechts 1 à 2 procent van de uitgaven is flexibel op de middellange termijn.

De resultaten van de heroverweging zijn door de val van het kabinet in een ander licht komen staan. Het slechte nieuws – om daarmee te beginnen – is dat de voorstellen inzet zijn geworden van de verkiezingsstrijd. Het ene na het andere voorstel wordt afgeschoten, terwijl de ambtelijke werkgroepen zich juist niet moesten laten weerhouden door eventuele taboes. De hypotheekrenteaftrek is door het CDA heilig verklaard, terwijl de PvdA zijn hakken in het zand heeft gezet om te voorkomen dat de WW wordt uitgekleeft. Van een integrale en evenwichtige afweging is geen sprake meer. Het goede nieuws is dat de formatie van een kabinet bij uitstek geschikt is om een beslissing te nemen over ingrijpende maatregelen, zoals structurele hervormingen. De ervaring leert daarnaast dat de resultaten van de heroverweging dikwijls als hefboom fungeren. Een maatregel ontleend aan de heroverweging wordt vervangen door een andere maatregel die niet voortkomt uit de heroverweging, maar die waarschijnlijk niet zou zijn getroffen zonder de heroverweging.

De conclusie is duidelijk als wij de voorstellen van de ambtelijke werkgroepen de revue laten passeren. Een verzwarend van de lastendruk is onvermijdelijk als wij hetzelfde voorzieningsniveau willen handhaven. Niet profijt, maar kwaliteit en solidariteit moeten daarbij uitgangspunt zijn. In dat verband zouden wij nog eens naar Zweden moeten kijken waar men van sinds jaar en dag gewend is aan een hoge lastendruk in ruil voor een hoog

voorzieningsniveau. Het is de prijs die wij met zijn allen moeten betalen voor het in stand houden van de verzorgingsstaat.

Auteur

Dr. Frans K.M. van Nispen is als universitair hoofddocent Bestuurskunde verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

**De schrijver van deze column is auteur van het boek *Het dossier Heroverweging*, verschenen bij Eburon, te Delft in 1993; ook elektronisch beschikbaar op http://www.eur.nl/fleadmin/ASSETS/ffsw/Tufan/Dissertatie_-_Het_dossier_Heroverweging_-_Final.pdf*

